

PRIKAZI I OCJENE

Iveta Valentová, Juraj Hladký, Andrej Závodný,
Mária Imrichová, Ľubor Králik, Milan Harvalík, Artur Gałkowski,
Urszula Bijak, Ján Bauko

Slovenská onomastická terminológia

Bratislava – Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2024., 476 str.

Krajem 2024. godine slavenska je onomastika postala bogatija za iznimno vrijednu knjigu naslovljenu *Slovenská onomastická terminológia*. Autori – Iveta Valentová, Juraj Hladký, Andrej Závodný, Mária Imrichová, Ľubor Králik, Milan Harvalík, Artur Gałkowski, Urszula Bijak, Ján Bauko – sve redom vrsni onomastičari iz Slovačke i Poljske iznjedrili su kapitalno onomastičko djelo, uzorno oblikovano te sustavno i pregledno prezentirano.

Glavni poticaji za nastanak knjige bili su potreba za standardizacijom, harmonizacijom i unifikacijom slovačkoga te – u širem kontekstu – slavenskoga i međunarodnoga onomastičkog terminološkog sustava. U terminološki korpus uključeni su onomastički termini za nove realije i pojmove. Neki od postojećih termina redefinirani su u težnji za stabilizacijom i usustavljivanjem onomastičke terminologije, važnoga čimbenika uspješne komunikacije među onomastičarima i drugim znanstvenicima koji u svojim radovima tematiziraju imena.

Slovenská onomastická terminológia rezultat je višegodišnjega predanog istraživačkog rada. U teorijskom dijelu knjige, koji prethodi rječniku, sažeto su i vrlo pregledno opisani istraživanje te teorijsko-metodološka koncepcija obrade slovačke onomastičke terminologije. Rječnički dio, strukturiran prema ključnim parametrima onomastičke terminologije, ogledan je primjer njezine leksikografske obrade.

Djelo je koncipirano u četiri glavna poglavlja. Poslije kratkoga *Úvoda* (str. 7–8) slijede tri teorijska poglavlja i rječnik. Prvo poglavlje – *Výskum slovenskej onomastickej terminológie a genéza jej spracovania* (str. 9–18) – obuhvaća tri potpoglavlja. U njima se prikazuju teorijsko-metodološki temelji terminologije i terminografije te povijesni razvoj slovačke onomastike kroz dva razdoblja. Prvo je razdoblje (od 1960-ih do 1980-ih godina 20. stoljeća) obilježeno stvaranjem osnovnih generičkih termina. Drugo je razdoblje (od 1990-ih do danas) obilježeno, uz ostalo, uspostavom teorijskoga i metodološkoga koncepta Vincenta Blanára kao temelja slovačke onomastičke škole, međunarodnom suradnjom, usklađivanjem s međunarodnim onomastičkim praksama te prilagodbom internacionalizama

slovačkomu jeziku. U nastavku poglavlja detaljno je opisana geneza obrade slovačke onomastičke terminologije počevši od slovačke sastavnice u rječniku *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky* (1973.) i njegove novije inačice *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* (1983.) do četverogodišnjega znanstvenog projekta *Teória a terminologický systém slovenskej onomastiky (v kontexte slovanskej a medzinárodnej onomastickej terminológie)*, čiji su nositelji članovi Slovačke onomastičke komisije pri Lingvističkom institutu Ľudovíta Štúra SAV.

Drugo poglavlje, naslovljeno *Koncepcia spracovania slovenskej onomastickej terminológie* (str. 19–40), podijeljeno je u sedam potpoglavlja. U prvom od njih opisuju se teorijsko-metodološki temelji, u drugom se definiraju ciljevi istraživanja slovačke onomastičke terminologije te se govori o važnosti njezina proučavanja i obrade. Ističe se da sustavno obrađena slovačka onomastička terminologija ima višestruku vrijednost: omogućuje identifikaciju konvergencija i divergencija u uporabi pojedinih termina i njihovih definicija, pruža pouzdan izvor za prijevod i unos onomastičkih termina u rječnike i baze podataka te pomaže u identificiranju zastarjelih oblika i značenja termina. Također služi kao pomoć početnicima, lingvistima i stručnjacima iz drugih područja te široj kulturnoj javnosti pri proučavanju starije onomastičke literature. U trećem je potpoglavlju riječ o načelima i kriterijima obrade onomastičke terminologije. Tu se, primjerice, upozorava na potrebu tvorbene ujednačenosti – tvorenice s *-onim* za pojedinačna imena, tvorenice s *-onimija* za skup imena, a termin *onomastika* za znanstvenu disciplinu koja se bavi proučavanjem imena – kao i na dosljednost s lingvističkom i zemljopisnom terminologijom te na izbjegavanje posebnih termina za sve vrste referencata. U potpoglavlju koje slijedi opisuju se vrste obrađenih termina – uz osnovne onomastičke termine tu su i opći teorijski termini, domaći i međunarodni termini, neologizmi te zastarjeli termini. U petom se potpoglavlju govori o osnovnim izvorima iz kojih su se ekscerpitali slovački onomastički termini. Šesto je potpoglavlje posvećeno digitalnoj bazi podataka (izrađenoj u suradnji s Odjelom Slovačkoga nacionalnog korpusa Jezikoslovnoga instituta Ľudovíta Štúra Slovačke akademije znanosti). Vrlo se iscrpno prikazuju struktura i dijelovi obrasca te baze (onomastički termin, uporabni kvalifikatori, hiperonimi, sinonimi i srodni termini, podrijetlo i etimologija, inojezični ekvivalenti, definicija, primjeri, literatura, napomena, rasprava). Posljednje potpoglavlje jest opis i prikaz strukture rječničkoga članka u rječniku koji čini glavni dio ove knjige.

U trećem poglavlju – *Záverý a vízie ďalšieho spracovania* (str. 41–42) – doznajemo da su tijekom trajanja projekta obrađeni svi ključni termini koji čine osnovu za daljnji razvoj slovačke onomastičke terminologije i za usklađivanje te standardizaciju slovačkoga, slavenskoga i međunarodnoga onomastičkoga terminološkog sustava. Budući da nije bilo moguće obraditi sve slovačke onomastičke

radove i iz njih ekscerpirati sve termine, autori ističu potrebu stvaranja elektroničkoga korpusa onomastičkih tekstova. On bi služio za dopunu i kontinuirano ažuriranje već obrađenih onomastičkih termina te omogućio preciznije utvrđivanje učestalosti i stupnja ustaljenosti te stabilnosti termina u onomastičkoj zajednici. Također bi se mogli dodavati novi te izrazno i sadržajno modificirati već obrađeni termini. Daljnja je zadaća proširivati onomastičku terminologiju terminima koji se u slovačkoj onomastici ne rabe, ali su uobičajeni u drugim jezicima i onomastičkim školama. Takvi bi termini i njihove definicije omogućili bolje snalaženje pri proučavanju strane onomastičke literature. U okviru vizije za budućnost planira se proširenje međunarodne suradnje te obogaćivanje postojećih inojezičnih ekvivalenata ekvivalentima iz drugih slavenskih i neslavenskih jezika. Usto, u daljnjoj se fazi projekta planira (po uzoru na priručnike na kojima se temelji ova knjiga), dvodijelno koncipiranje priručnika s onomastičkom terminološkom građom – u prvom bi dijelu termini bili razvrstavani prema referentima, a drugi bi dio obuhvaćao termine koji se odnose na opis i obradu imena. Uz ostalo navodi se i mogućnost preglednoga prikaza hiperonimično-hiponimičnih odnosa uporabom odgovarajućega računalnog programa. Kada se onomastički termini definiraju i na engleskom jeziku, bit će uključeni u međunarodnu bazu ONOMTERM, čime će se omogućiti komparacija i normiranje onomastičke terminologije na međunarodnoj razini.

Četvrto poglavlje knjige, njezin glavni i najopširniji dio, jest *Slovník slovenskej onomastickej terminológie* (str. 43–383). Na 340 stranica niže se abecednim redom natukničkoga termina (od jednorječnoga *abionymum* do dvorječnoga *živý názov*) 600-tinjak ujednačeno oblikovanih rječničkih članaka. Uz većinu njih stoji uporabni kvalifikator (*preporučeni termin*, *netočan termin*, *zastarjeli termin*, *predloženi termin*). Nakon podatka o podrijetlu i etimologiji dolazi definicija (većina termina definira se intencionalnom definicijom, tj. navođenjem bitnih značajki termina, a za neke se termine navodi šira, opisna definicija), primjeri (donosi se uglavnom 3–5 primjera), inojezični ekvivalenti (češki, poljski, engleski, njemački, mađarski), sinonimi (ako postoje), hiperonim, napomene (ako su potrebne; npr. stajališta različitih onomastičara ili onomastičkih škola vezanih uz natuknički termin) i literatura (navodi se samo relevantna literatura: monografije, studije, rječnici i enciklopedije).

Za ilustraciju strukture i sadržaja rječničkoga članka navodimo primjer leksičkografske obrade termina *fitonim* (slč. *fytonymum*) zadržavajući sva njegova tipografska obilježja.

„FYTONYMUM

Odporúčaný termín

PÔVOD:	od gr. <i>fyton</i> „rastlina, bylina“ (od gr. <i>fyó</i> „plodím, vydávam listy, plody“ a <i>onymum</i> (p.)
DEFINÍCIA:	vlastné meno rastliny
PRÍKLADY:	<i>Lipa kráľa Mateja</i> alebo <i>Bojnická lipa</i> (vlastné mená lipy v Bojniciach), <i>Univerzitná sofora</i> , <i>Sačianske tisy</i> (vlastné meno sofory a tisov v Košiciach), <i>Adéla</i> (vlastné meno mäsožravej rastliny z českého filmu Adéla ešte nevečeřela)
INOJAZ. EKV.:	čes. <i>fytonymum</i> , poľ. <i>fitonim</i> , angl. <i>phytonym</i> , nem. <i>Phytonym</i> , maď. <i>növénynév</i> , * <i>fitonima</i>
HYPERONYMUM:	<i>bionymum</i>

POZNÁMKY: Niekedy sa termín *fytonymum* v jazykovede používa na druhové označenie stromov (*dub*, *lipa*, *malolistá*), ale z hľadiska onomastiky v tomto prípade ide do apelatíva (porov. Onomastic terminology). J. Pleskalová (2017) upozornila, že termínom *fytonymum* sa označujú vlastné mená skutočných i vymyslených rastlín a niekedy sa tento termín používa pre apelatívne druhové označenie rastlín (napr. *lipa*). M. Majtán (1979) odporučil pre vlastné mená mýtických (neskutočných, rozprávkových) bytosti a objektov termíny *mýtoantroponymum*, *mýtozoonymum*, teda analogicky aj *mýtofytonymum*. Termíny s časťou *mýto-* pokladal za vhodnejšie ako termíny s určujúcim prídavným menom *nepravý*.

LITERATÚRA:

- MAJTÁN, Milan: Onomastické termíny podľa objektov pomenovaných vlastnými menami. *Kultúra slova*, 1979, roč. 13, č. 5, s. 153 – 159. Dostupné na: https://www.juls.savba.sk/ediela/ks/1979/5/ks_1979-5.lq.pdf (cit. 30. 8. 2024).
- Onomastic terminology. Dostupné na: <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology/> (cit. 30. 8. 2024).
- Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite. 1983. 414 s.
- PLESKALOVÁ, Jana: *Fytonymum*. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. 2017. URL: <https://www.czechency.org/slovník / FYTONYMUM> (cit. 30. 8. 2024).
- Slovník cudzích slov (akademický). Eds. L. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005.1054 s. ISBN 80-10-00381-6.
- Svoboda, Jan a kol.: Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. In: *Zpravodaj Mistopisné komise ČSAV*, 1973, roč. 14, č. 1, s. 1 – 280.“

Nakon *Slovnika* dolazi abecedni popis slovačkih onomastičkih termina obrađenih u rječniku (*Register termínov*, str. 384–391) i indeksi njihovih ekvivalenata na pet jezika (str. 392–430) te sažetci na slovačkom, engleskom, njemačkom, poljskom i mađarskom jeziku (str. 431 – 450).

Knjiga završava opsežnim (391 bibliografska jedinica) popisom literature (*Použitá literatúra*, str. 451–473) i kratica (*Skratky*, str. 474–475).

Kontinuirani rad više generacija istraživača te interdisciplinarna i međunarodna suradnja rezultirali su vrlo vrijednim i metodološki uzorno oblikovanim djelom. Autori uspješno povezuju povijesne, teorijske i metodološke aspekte te nude sustavnu, preglednu i znanstveno utemeljenu leksikografsku obradu onomastičkoga terminološkoga korpusa. Posebno valja istaknuti jasnoću definicija, dosljednu primjenu terminoloških načela i uključivanje inojezičnih ekvivalenata, što djelo čini izuzetno korisnim resursom ne samo za slovačke onomastičare nego i za onomastičare ostalih slavenskih jezika te za širu onomastičku, lingvističku, akademsku i kulturnu zajednicu. Uvjereni smo da će *Slovenská onomastická terminológia* značajno pridonijeti stabilizaciji, harmonizaciji i standardizaciji onomastičke terminologije. Riječ je o knjizi koja zaslužuje istaknuto mjesto u suvremenoj onomastičkoj literaturi kao relevantan i pouzdan znanstveni priručnik kakvoga slavenska onomastika dosad još nije imala.

Anđela Frančić